

Prejemnice in prejemniki nagrad in priznanj za izjemne dosežke na področju znanstvenoraziskovalne in razvojne dejavnosti v letu 2026

Priznanje ambasadorke znanosti Republike Slovenije za mednarodno uveljavljanje slovenske astronomije ter odpiranje priložnosti novim generacijam

Prof. dr. Andreja Gomboc

Univerza v Novi Gorici, Center za astrofiziko in kozmologijo

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: astronomija, astrofizikalni tranzienti, črne luknje, Mednarodna astronomska zveza, Evropsko astronomsko društvo

Poljudna obrazložitev

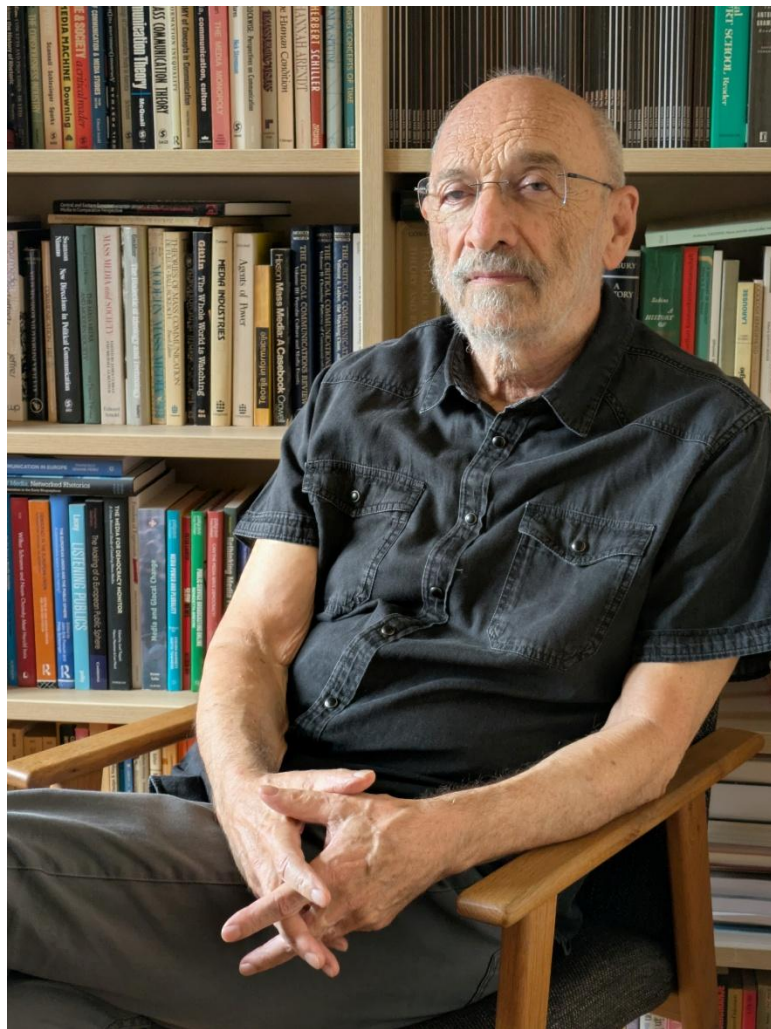
Astrofizičarka prof. dr. Andreja Gomboc je s svojim raziskovalnim, povezovalnim in organizacijskim delom pomembno prispevala, da je slovenska astronomija postala prepoznaven del mednarodne znanstvene skupnosti. Kot pobudnica vključitve Slovenije v Mednarodno astronomska zvezo (IAU) in Evropsko astronomsko društvo (EAS) je slovenskim raziskavam omogočila globalno prepoznavnost. Preko svojih raziskovalnih povezav odpira vrata do najpomembnejših mednarodnih sodelovanj, podatkov in priložnosti.

Sodeluje pri največjih svetovnih astronomskih projektih, npr. pri pregledu neba LSST na Observatoriju Vera Rubin in misiji Gaia. Slovensko znanje povezuje z najnaprednejšimi raziskavami, spodbuja kroženje znanja med Slovenijo in svetom ter mladim generacijam omogoča dostop do vrhunskega raziskovalnega okolja. Z vodstvenim delovanjem v mednarodnih združenjih, pedagoškim delom ter dolgoletno promocijo astronomije krepi razvoj ter prepoznavnost slovenske astronomije doma in v mednarodnem prostoru.

Zoisova nagrada za življenjsko delo na področju raziskovanja intelektualne zgodovine in razvojnih perspektiv javnosti

Akad. prof. dr. Slavko Splichal

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

Avtor fotografije: ZS

Ključne besede: komunikologija, teorija javnosti, javno mnenje, množično komuniciranje, informacijska družba

Poljudna obrazložitev

Akad. prof. dr. Slavko Splichal je med najvidnejšimi slovenskimi in mednarodno uveljavljenimi kritičnimi teoretiki javnosti, javnega mnenja in družbenega komuniciranja. Več kot pet desetletij raziskuje pogoje in ovire podružbljanja medijev in demokratizacije javnosti ter kako nanje vplivajo politika, kapital, tehnologija in ideologija.

Njegovo delo je pomembno prispevalo k razumevanju razvoja javnosti od razsvetljenstva do digitalne dobe. Opozoril je na tveganja, ki jih v času kapitalsko obvladovanih digitalnih platform prinašajo družabna omrežja, veliko podatkovje in umetna inteligenca. Pokazal je na protislovje, ko bi vse večja digitalna vidnost in dostopnost lahko omogočali razvoj demokratične in kritične javnosti, vendar jo dejansko ogrožata.

Kot profesor, mentor, publicist, znanstveni urednik in pobudnik mednarodnega znanstvenega sodelovanja je odločilno prispeval k uveljavitvi komunikologije v Sloveniji ter jo povezal z vodilnimi svetovnimi raziskovalnimi tokovi. S povezovanjem kritične teorije, empiričnega raziskovanja in družbene angažiranosti je trajno zaznamoval razumevanje komuniciranja kot enega od temeljev demokratične družbe.

Zoisova nagrada za življenjsko delo na področju okoljskih znanosti

Prof. dr. Milena Horvat

Institut »Jožef Stefan«

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: okoljske znanosti, analizna kemija okolja, biogeokemija živega srebra, humani biomonitoring, metrologija v kemiji

Poljudna obrazložitev

Prof. dr. Milena Horvat več kot štiri desetletja raziskuje, kako kemijske snovi krožijo v okolju ter po različnih poteh dosežejo človeka. Mednarodno se je uveljavila predvsem z raziskavami živega srebra ter njegovega kopičenja v hrani in ljudeh. Posebna vrednost njenega dela je v povezovanju celotne poti od tega, kar izmerimo, do tega, kako ukrepamo.

Razvijala je metode, s katerimi lahko v okolju in človeku določimo tudi zelo nizke koncentracije škodljivih snovi, in poskrbela, da so meritve med laboratoriji in državami primerljive. Tako lahko spremljamo spremembe v okolju skozi čas, ugotavljamo, kako so jim izpostavljeni ljudje, in presojamo, ali ukrepi za zmanjševanje onesnaževanja dejansko delujejo. V raziskave vključuje tudi prebivalce obravnavanih območij in skrbi, da so izsledki odprti in dostopni vsem.

Na Institutu Jožef Stefan je vzpostavila mednarodno prepoznano raziskovalno okolje in kot mentorica vzgojila novo generacijo raziskovalcev. Tako povezuje raziskave okolja in človeka z zanesljivimi meritvami v celoto, ki prispeva k učinkovitejšemu varovanju okolja in zdravja ljudi.

Zoisova nagrada za vrhunske dosežke na področju študija mehanizmov korozije in zaščite materialov pred korozijo

Prof. dr. Ingrid Milošev

Institut »Jožef Stefan« in Ortopedska bolnišnica Valdoltra

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: kemija materialov, korozija kovin, elektrokemija, protikorozijska zaščita, zaščitne prevleke in korozijski inhibitorji

Poljudna obrazložitev

Prof. dr. Ingrid Milošev pojasnjuje, kako korozija skrajšuje življenjsko dobo kovinskih materialov. Gre za velik izziv v industriji ter vsakdanjem življenju, saj propadanje ogroža vse od strojev, ladij in mostov do medicinskih vsadkov, kot so na primer umetni sklepi.

S sodelavci razvija mnoge napredne zaščitne plasti, ki imajo različne vloge, od zaviranja procesa korozije do samoceljenja površine po poškodbi. Posebno pozornost namenja okolju prijaznejšim zaščitnim plastem in korozijskim inhibitorjem, ki nadomeščajo zdravju in okolju škodljive snovi. Njena spoznanja podaljšujejo življenjsko dobo kovin in omogočajo, da so materiali v industriji ter medicini varnejši.

Kot ena redkih raziskovalcev na svetu je prejela dve najuglednejši mednarodni nagradi na področju raziskovanja korozije, in sicer Uhligovo nagrado svetovnega elektrokemijskega združenja ECS in medaljo Evropske federacije za korozijo.

Zoisova nagrada za vrhunske dosežke pri zgodovinskem raziskovanju meja in spomina v sodobni Evropi

Prof. dr. Borut Klabjan

Znanstveno-raziskovalno središče Koper

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: transnacionalna zgodovina, spominske študije, nacionalne identifikacije, obmejna območja, fašizem in antifašizem, slovensko-italijanski odnosi

Poljudna obrazložitev

Prof. dr. Borut Klabjan raziskuje, kako meje, politične spremembe in spomini oblikujejo odnose med ljudmi in skupnostmi v Evropi. Njegovo delo je prineslo nova spoznanja o srednjeevropskem in severnojadranskem prostoru, s posebnim poudarkom na obmejnih območjih, kjer se prepletajo različne kulture in zgodovinske izkušnje. Odmevne so njegove raziskave severnega Jadrana, fašizma in antifašizma ter soavtorstvo monografije o Narodnem domu v Trstu, ki osvetljujejo kompleksno preteklost tega prostora. S povezovanjem politične, socialne in kulturne zgodovine je poglobil razumevanje, kako družbe ohranjajo, razlagajo in uporabljajo preteklost. Njegovo delo uspešno širi kompleksne znanstvene vsebine v javni prostor in spodbuja k razmisleku o skupni evropski preteklosti. Pomembno krepi mednarodno vlogo slovenskega zgodovinopisja in odpira nove možnosti za njegovo vključevanje v najpomembnejše sodobne znanstvene razprave.

Zoisova nagrada za vrhunske dosežke na področju razvoja metod umetne inteligence in njihove uporabe v znanosti

Prof. dr. Sašo Džeroski

Institut »Jožef Stefan«

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: razložljiva umetna inteligenca, strojno učenje, računalniško odkrivanje znanstvenih zakonitosti, polnadzorovano učenje, umetna inteligenca za znanost

Poljudna obrazložitev

Prof. dr. Sašo Džeroski razvija metode umetne inteligence, ki hkrati podajo napovedi in razlage, kako so do njih prišle. Medtem ko marsikatero metodo delujejo kot nepregledne črne skrinjice, njegovi pristopi gradijo razumljive modele, ki uporabnikom vlivajo več zaupanja.

Razvil je številne pristope razložljivega strojnega učenja, ki samodejno odkrivajo zakonitosti v zelo kompleksnih in nepopolnih podatkih. Njegove metode gradijo modele v obliki odločitvenih dreves, logičnih pravil in matematičnih enačb, kakršne raziskovalci sicer iščejo in zapišejo ročno. Z njimi lahko napovedujemo delovanje genov, iščemo nove učinkovine za zdravila proti tuberkulozi in pljučni fibrozi, načrtujemo ukrepe upravljanja z vodami ali pa delovanje inštrumentov vesoljske sonde Mars Express.

S svojim delom je pomembno zaznamoval razvoj sodobne umetne inteligence in njene uporabe v znanosti, ki raziskovalcem omogoča, da do novih spoznanj pridejo hitreje in bolj zanesljivo.

Zoisova nagrada za vrhunske dosežke pri raziskavah bioaktivnih spojin iz naravnih rastlinskih virov

Prof. dr. Nataša Poklar Urih

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: biokemija, kapsulacijski sistemi, funkcionalna živila, rastlinski antioksidanti, trajnostna raba rastlin

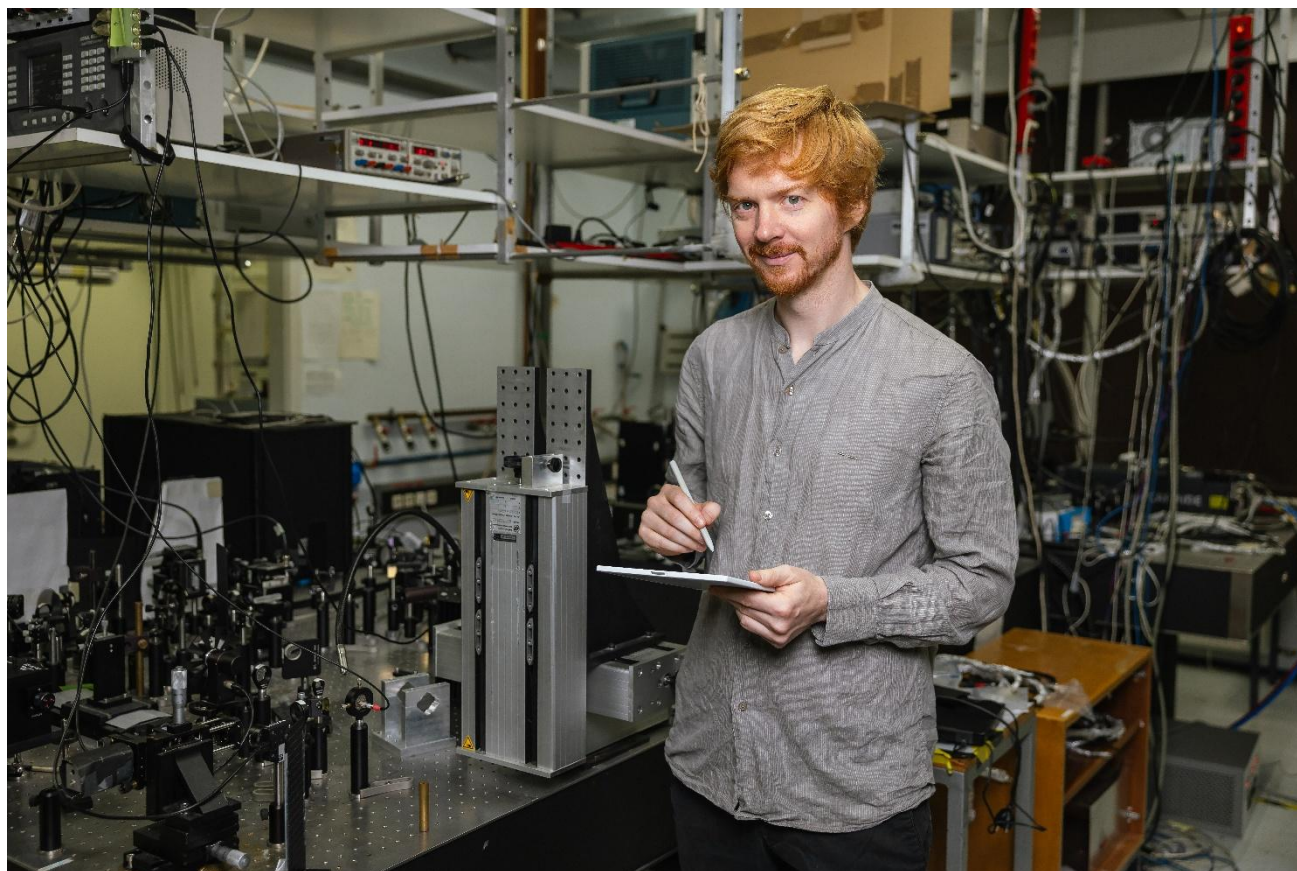
Poljudna obrazložitev

Prof. dr. Nataša Poklar Urih s svojim raziskovalnim delom povezuje biofizikalno kemijo in živilsko tehnologijo ter proučuje rastlinske bioaktivne spojine, njihove mehanizme delovanja in možnosti njihove uporabe v živilstvu. Raziskuje polifenolne spojine in druge bioaktivne snovi, ki ščitijo celice pred poškodbami in lahko prispevajo k zmanjšanju tveganja za kronične bolezni. Ker se med predelavo in shranjevanjem te snovi pogosto razgradijo, je skupaj s sodelavci razvila inovativne kapsulacijske sisteme, ki izboljšujejo stabilnost, funkcionalnost in biološko dostopnost teh spojin. Njene raziskave so pokazale, da so stranski tokovi živilske proizvodnje, kot so čebulni in oljčni listi, dragocen vir bioaktivnih spojin za razvoj funkcionalnih živil. S tem pomembno prispeva k razvoju bolj zdravih in trajnostnih živil ter k učinkovitejši rabi naravnih virov.

Zoisovo priznanje za pomembne dosežke na področju teorije kvantnih materialov izven ravnovesja

Doc. dr. Denis Golež

Institut »Jožef Stefan« in Univerza v Ljubljani, Fakulteta za matematiko in fiziko

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: kvantni materiali, kvantne tehnologije, neravnovesna dinamika, elektronska stanja snovi, svetloba in snov

Poljudna obrazložitev

Izdelava komponent za sodobno elektroniko se približuje fizikalnim mejam, zato znanstveniki iščejo nove poti. Teoretski fizik doc. dr. Denis Golež raziskuje kvantne materiale, katerih lastnosti izvirajo iz medsebojnega delovanja ogromnega števila elektronov. Zlasti ga zanima, kako se odzivajo, ko jih iz mirnega stanja iztrgamo s kratkimi laserskimi bliski ali električnim poljem. Ti lahko v bilijoninki sekunde material spremenijo iz izolatorja v prevodnik, kar odpira možnosti za nove hitre spominske elemente.

Golež razvija teorije in računska orodja, s katerimi je te bliskovite procese sploh mogoče opisati. V sodelovanju z vodilnimi raziskovalnimi skupinami v Evropi in ZDA je pokazal, kako lahko laserska svetloba v takšnih snoveh ustvari doslej neznana, skrita stanja snovi.

V projektu ERC Consolidator Grant raziskuje, kako ta kratkoživa stanja ohraniti dovolj dolgo, da bi postala uporabna v prihodnjih kvantnih tehnologijah.

Zoisovo priznanje za razvoj in utemeljitev otrokosrediščnega pristopa k integraciji priseljenih otrok

Dr. Mateja Sedmak, znan. svet., dr. Barbara Gornik, viš. znan. sod., dr. Zorana Medarić, znan. sod.

Inštitut za družboslovne študije, Znanstveno-raziskovalno središče Koper

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: migracije, priseljeni otroci, otrokosrediščni pristop, večkulturnost, integracijske politike in prakse

Poljudna obrazložitev

Dr. Mateja Sedmak, znan. svet., dr. Barbara Gornik, viš. znan. sod., dr. Zorana Medarić, znan. sod. so utemeljile otrokosrediščni pristop k integraciji priseljenih otrok. Izhajale so iz spoznanja, da v procesih vključevanja otrok v novo okolje prevladuje pogled odraslih, medtem ko perspektive, izkušnje in potrebe otrok ostajajo preslišane. V okviru mednarodnega projekta MiCREATE – Otroci priseljenci in priseljske skupnosti v spreminjajoči se Evropi (Obzorje 2020), katerega vodje so bile, so pokazale, da so prav pogledi in izkušnje otrok ključni za razumevanje njihovih potreb, dobrobiti in uspešno vključevanje v družbo. S tem so prispevale k pomembnemu metodološkemu in analitičnemu premiku, saj so priseljene otroke vključile kot aktivne soustvarjalce raziskav, praks in politik, ki jih zadevajo. Njihovo delo pomaga oblikovati učinkovitejše integracijske pristope ter prispeva k prepoznavanju otrok kot družbenih akterjev.

Zoisovo priznanje za pomembne dosežke na področju keramičnih plasti za shranjevanje in pretvorbo energije

Izr. prof. dr. Hana Uršič Nemevšek

Institut »Jožef Stefan«

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: nanotehnologije, keramične plasti, shranjevanje in pretvorba energije, elektrokalorični materiali, nanos plasti v aerosolu delcev

Poljudna obrazložitev

Elektronske naprave postajajo vse manjše, zmogljivejše, hkrati pa želimo, da so energetske učinkovitejše in prijaznejše okolju. Pri tem imajo pomembno vlogo posebne keramične plasti, s katerimi se ukvarja izr. prof. dr. Hana Uršič Nemevšek. Uvršča se med vodilne svetovne raziskovalke keramičnih plasti za shranjevanje in pretvorbo energije in tako odpira pot manjšim, varčnejšim in okolju prijaznejšim napravam prihodnosti.

V Slovenijo je uvedla metodo nanosa plasti v aerosolu delcev, ki omogoča izdelavo keramičnih plasti pri sobni temperaturi. Skupaj s sodelavci je kot prva na svetu razvila upogljivo keramično plast, tanjšo od človeškega lasu, ki omogoča hlajenje, zaznava dotik ali tresljaje in shranjuje energijo. Take plasti so lahko uporabne za hlajenje mikročipov v telefonih in prenosnikih, kot senzorji v pametnih urah in upogljivih delih medicinskih naprav ter kot drobni kondenzatorji za shranjevanje električne energije.

Zoisovo priznanje za uporabo proteinov iz ostrigarjev v biomedicini in trajnostnem varstvu rastlin

Prof. dr. Kristina Sepčič

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: biomedicina, biotehnologija, proteini iz ostrigarjev, celični označevalci, trajnostni bioinsekticidi

Poljudna obrazložitev

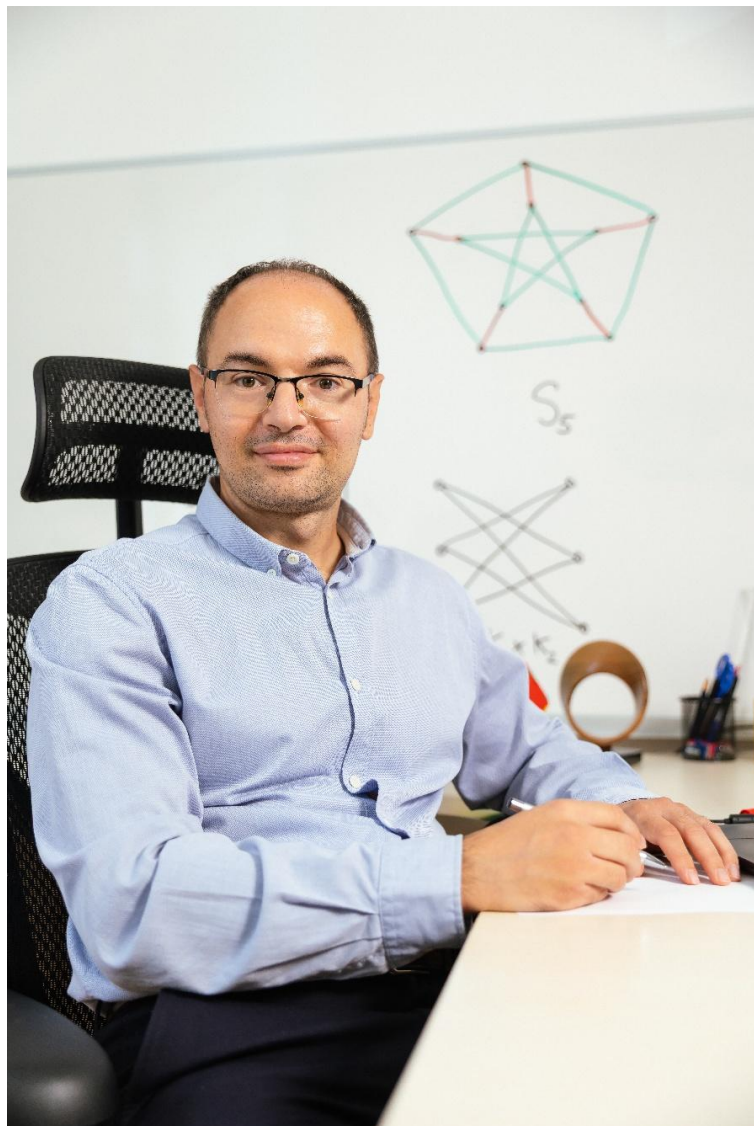
Prof. dr. Kristina Sepčič raziskuje proteine iz užitnih gob ostrigarjev, ki se vežejo na specifične lipide celičnih membran. Dokazala je, da lahko ti proteini kot varna in zanesljiva orodja pomagajo spremljati procese v živih celicah ter bolje razumeti bolezni, kot so rak ter nevrodegenerativne in avtoimunske bolezni. Njene raziskave prispevajo k razvoju novih diagnostičnih pristopov in boljšemu razumevanju celičnega delovanja.

Obenem je odkrila proteinske komplekse, ki kot okolju prijazen bioinsekticid učinkovito delujejo proti koloradskemu in koruznemu hrošču, pomembnima kmetijskima škodljivcema, a so hkrati varni za človeka in večino drugih organizmov. Njeno delo povezuje dve na videz oddaljeni področji, biomedicino in kmetijstvo, pri razumevanju celičnih mehanizmov v zdravju in bolezni ter razvoju bolj trajnostnih načinov varstva rastlin.

Zoisovo priznanje za pomembne dosežke na področju algebraične in strukturne teorije grafov

Prof. dr. Ademir Hujdurović

Univerza na Primorskem, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije ter Inštitut Andrej Marušič

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: matematika omrežij, teorija grafov, simetrije, kompleksni sistemi, diskretna matematika

Poljudna obrazložitev

Ko uporabljamo internet, navigacijo, mobilni telefon ali družbena omrežja, smo del zapletenih sistemov povezav, ki jih je mogoče opisati z matematiko. Prav njihovo strukturo raziskuje matematik prof. dr. Ademir Hujdurović.

Ukvarja se s teorijo grafov, področjem matematike, ki proučuje omrežja in odnose med povezanimi elementi. Razkriva predvsem skrite vzorce in simetrije, zato da bolje razumemo delovanje zelo zapletenih sistemov ter predvidimo njihove lastnosti. Takšni matematični modeli se uporabljajo za razumevanje najrazličnejših sistemov, od prometnih in komunikacijskih omrežij do povezav med podatki, ljudmi ali molekulami.

V zadnjih letih je razvil nove matematične pristope in rešil več pomembnih odprtih problemov na področju algebraične teorije grafov. Kot raziskovalec, mentor in dekan pomembno prispeva tudi k mednarodni prepoznavnosti slovenske matematike ter nadaljuje tradicijo svetovno uveljavljene slovenske šole teorije grafov.

Zoisovo priznanje za pomembne dosežke na področju farmakogenomike in tarčnih zdravil pri levkemijah

Prof. dr. Irena Mlinarič-Raščan

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za farmacijo

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: farmacija, farmakogenomika, levkemije, personalizirana terapija, tarčna zdravila

Poljudna obrazložitev

Prof. dr. Irena Mlinarič-Raščan raziskuje, zakaj zdravilo, ki pri večini bolnikov učinkuje, pri nekaterih povzroča stranske učinke. Na področju farmakogenomike preučuje, kako genetske značilnosti posameznika vplivajo na njegov odziv na zdravila. Farmacijo premika od pristopa »eno zdravilo za vse« k zdravljenju, prilagojenemu vsakemu bolniku posebej.

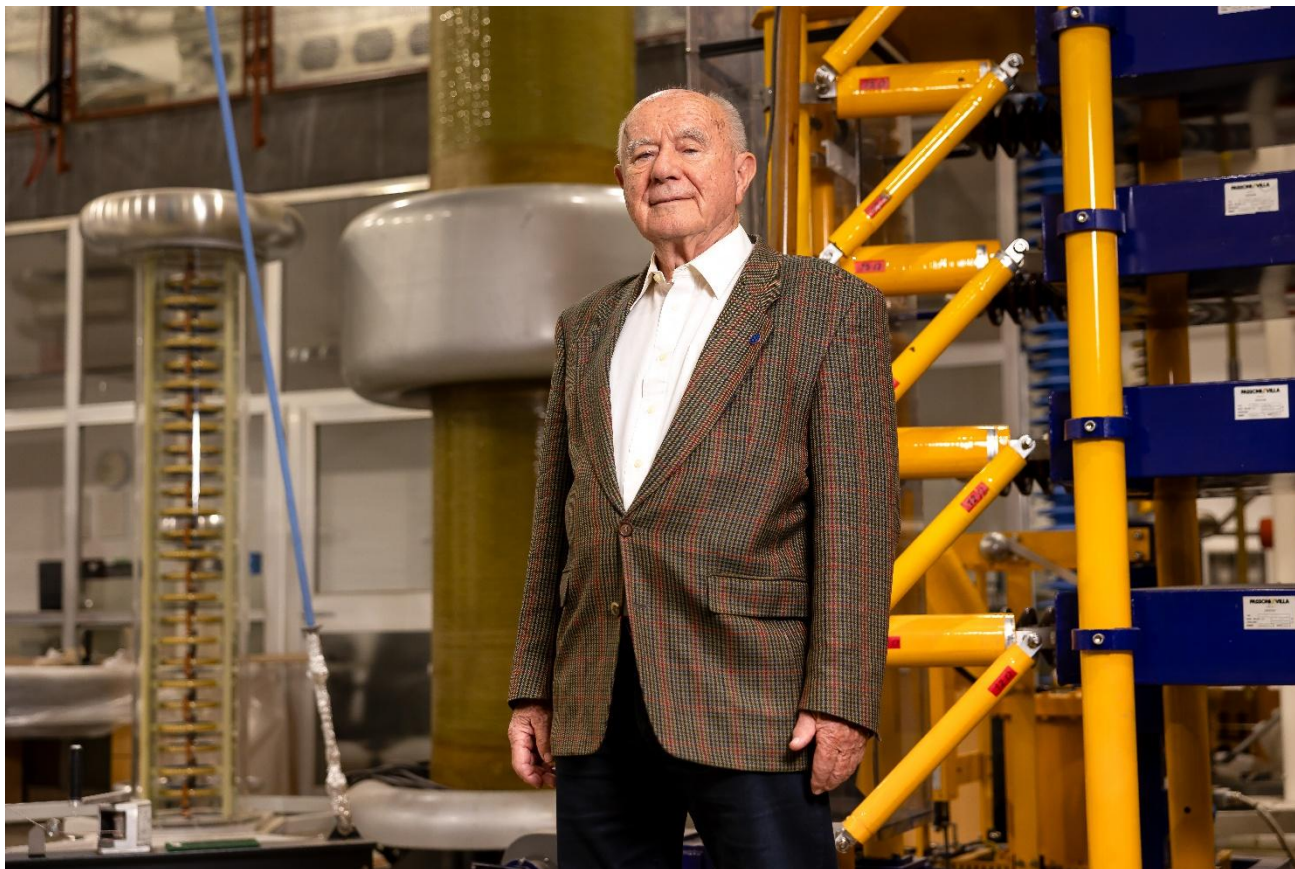
Pri levkemijah je pomagala pojasniti, kako že pred začetkom zdravljenja prepoznati bolnike z večjim tveganjem za nevarne zaplete. Raziskuje tudi, zakaj rakave celice postanejo odporne na zdravila, in odpira možnosti za razvoj novih pristopov zdravljenja z zdravili. Z naprednimi celičnimi raziskavami in uporabo metod umetne inteligence je odkrila nove molekularne tarče, ki lahko izboljšajo zdravljenje kronične limfocitne levkemije.

Pomembno je prispevala tudi k razumevanju vzrokov, zakaj nekateri ljudje ob okužbah, kakršna je bila COVID-19, zbolijo kritično. Njeno delo pomembno prispeva k varnejšemu in uspešnejšemu zdravljenju.

Puhova nagrada za življenjsko delo za soustvarjanje temeljev sodobnega slovenskega elektroenergetskega sistema

Prof. dr. Ferdinand Gubina

upokojeni profesor Fakultete za elektrotehniko Univerze v Ljubljani, Elektroinštitut Milan Vidmar

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: elektroenergetski sistemi, energetska varnost, vodenje električnih omrežij, avtomatizacija energetskih objektov, zanesljivost obratovanja

Poljudna obrazložitev

Prof. dr. Ferdinand Gubina je eden ključnih strokovnjakov na področju elektroenergetskih sistemov. Oblikoval je koncepte njihovega vodenja ter razvijal rešitve, zaradi katerih je danes oskrba z električno energijo v Sloveniji zanesljiva, varna in prilagojena potrebam sodobne družbe. Njegove raziskave niso ostale le v akademskem okolju, temveč so bile uporabljene pri razvoju in avtomatizaciji energetskih objektov ter pri načrtovanju in upravljanju električnih omrežij.

Ustanovil je raziskovalni oddelek za vodenje elektroenergetskih sistemov na Elektroinštitutu Milan Vidmar. Slovensko energetiko je kot ustanovitelj in prvi predsednik slovenskega strokovnega združenja CIGRE povezal z mednarodnim strokovnim okoljem. Pomembno je prispeval k oblikovanju strokovnih predpisov ter elektrotehniške terminologije. Kot profesor in mentor na Fakulteti za elektrotehniko Univerze v Ljubljani je vzgojil generacije inženirjev in doktorjev, ki danes razvijajo slovensko energetiko.

Podpisal se je še pod dva pionirska dosežka: elektronski model živčne celice s karakteristikami žive ter matematični model hoje dvonožnega robota. Po njem so fizični model razvili šele 40 let kasneje.

Puhovo priznanje za razvoj prebojnih senzorskih in reciklrnih tehnologij ter njihov prenos v prakso

Prof. dr. Aleksandra Lobnik

Univerza v Mariboru, Fakulteta za strojništvo, in IOS, Inštitut za okoljevarstvo in senzorje, d. o. o.

Avtor fotografije: Matjaž Tavčar

Ključne besede: senzorske tehnologije, organofosforne spojine, senzorji za spremljanje svežine mesa, nanomateriali, krožno gospodarstvo, recikliranje vode, plastike in tekstila

Poljudna obrazložitev

Prof. dr. Aleksandra Lobnik je vodilna slovenska raziskovalka na področjih senzorskih tehnologij in krožnega gospodarstva. Znanstveno odličnost pretvarja v industrijske rešitve z visoko dodano vrednostjo in merljivimi tržnimi učinki. Pohvali se lahko z inovacijskim opusom 35 patentov.

Kot soustanoviteljica podjetja IOS je že leta 2006 uvedla napreden model povezovanja znanosti in podjetništva ter oblikovala interdisciplinarno ekipo vrhunskih strokovnjakov. Pod njenim vodstvom je ekipa med drugim razvila senzorske sisteme za spremljanje svežine mesa v embalaži, senzor za hitro zaznavanje nevarnih organofosfornih spojin ter tehnologije za recikliranje vode, tekstila in plastike. Te prebojne rešitve povečujejo varnost potrošnikov, zmanjšujejo količino odpadkov in pospešujejo krožno gospodarstvo. Kot prepoznavna promotorka znanstvene dosežke približuje javnosti, soustvarja globalne trende ter postavlja nove standarde uporabne znanosti.